

MATURITNÁ OTÁZKA Č. 18

- a) ústava nášho štátu
- b) druhy učenia
- c) Kantov kategorický imperatív

a) ústava nášho štátu

O ústave písali už **PLATÓN** a **ARISTOTELES**, poznali ju aj v starovekom Ríme. V Byzantskej ríši vládol cisár **JUSTINIÁN I.**, ktorý dal zozbierať texty rímskeho súkromného práva. Tak vznikla zbierka, ktorá v stredoveku dostala názov „*Corpus iuris civilis*“. Za **KAROLA VEĽKÉHO** sa obnovilo rímske právo, vznikalo cirkevno-kanonické právo. Prvou nepísanou ústavou je listina Veľkej Británie. Netvorí ju jeden systematický spracovaný celok právnych noriem, ale je súčasťou „*Veľkej listiny slobôd = Magna charta libertatum*“ z roku 1215 podpísanú **JÁNOM BEZZEMKOM**. Prvou písanou ústavou je Ústava USA z roku 1787. Počas Veľkej francúzskej revolúcie v r. 1789 pod heslom „*liberté-égalité-fraternité = sloboda-rovnosť-bratstvo*“ prebiehal zápas i v iných európskych štátoch o prijatie ústav, v ktorých by zakotvili občianske práva a slobody, princípy prirodzenej rovnosti, princípy suverenity štátu, deľby moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu – „*Deklarácia práv človeka a občana*“ - Francúzsko 1789, 1.ústava 1791, 2.ústava 1793, 3.ústava 1795. V Anglicku je nepísaná ústava a tvoria ho precedensy – sú to rozhodnutia vyšších súdov a ich záväznosť pre každý ďalší podobný prípad.

Ústava je základný zákon a znak štátu, má najvyššiu právnu silu. Je hlavným prameňom štátneho práva a obsahuje základy právneho poriadku každého štátu. Zaručuje:

- 1.) záväznú formu štátu – SR je parlamentná republika a suverénny štát, ktorý sa neviaže na žiadnu ideológiu alebo náboženstvo
- 2.) ekonomické základy spoločnosti – formy vlastníctva (štátne, súkromné, zmiešané, družstevné)
- 3.) princíp organizácie a fungovania štátnej moci
- 4.) postavenie a pôsobnosť zákonodarných, výkonných orgánov (parlament, vláda, funkcie a postavenie prezidenta)
- 5.) základne práva a povinnosti občana – ľudské a občianske práva v II. hlave
- 6.) spôsob voľby poslancov
- 7.) organizáciu a kompetenciu ústredných a miestnych orgánov št. správy – čo je obec, starosta, obecné zastupiteľstvo, ...
- 8.) zásady organizácie a činnosti súdov a prokuratúry
- 9.) otázky referenda – sú tu zakotvené ľudské a občianske práva
- 10.) všeobecné ustanovenia – štátne symboly, hlavné mesto, ...

Nie všetky ústavy sú rovnaké a preto rozlišujeme rôzne typy ústav:

- 1.) z hľadiska naplnenia požiadaviek:
  - **tuhá = rigidná** - sú to také ústavy, ktorých prijatie si vyžaduje splniť prísnejšie podmienky ako sú obyčajné zákony (napríklad vyžaduje sa kvalifikovaná väčšina, teda 2/3 alebo 3/5 poslancov, alebo ešte aj potvrdenie v referende)
  - **pružná** - nevyžadujú splnenie osobitných podmienok a menia sa tým istým spôsobom ako zákon, teda právne normy ústavného charakteru nemajú vyššiu právnu silu
- 2.) z hľadiska formy:
  - **písaná** - ide o súbor právnych noriem nachádzajúcich sa v jednom dokumente. Ak ide o viac dokumentov je medzi nimi logická a časová následnosť
  - **nepísaná** - jej znakom je práve skutočnosť, že ide o právne akty z rôznych časových období bez logickej a časovej nadväznosti
- 3.) z hľadiska súladu s realitou:
  - **právno-reálne** - vo všetkých podstatných znakoch sa zhoduje so spoločenskou realitou
  - **faktické** - obsah ústavy sa nezhoduje so spoločenskou realitou
- 4.) z hľadiska podmienok vzniku:
  - **oktrojované - nanútené** - vznikli pod tlakom medzinárodných alebo vnútropolitických skutočností
  - **revolučné** - sa koncipujú v prelomových obdobiach a spravidla majú obmedzený čas trvania
  - **dohodnuté** - vznikajú dohodou štátnych orgánov
- 5.) z hľadiska formy vlády:
  - **republikánske** - na čele štátu- republiky stojí prezident (individuálna hlava štátu)
  - **monarchistické** - na čele je monarcha a ústava tu spravidla neexistuje
- 6.) z hľadiska formy štátu:
  - **unitaristické**- ústavy jednotlivých štátov, samostatné

- **federatívne**- ústava 2 alebo viacerých národov žijúcich v 1 štáte

Ústava SR je unitaristická, republikánska, dohodnutá, písaná, právno-reálna a tuhá. Zakotvuje parlamentnú formu vlády. Od vzniku 1.ČSR 28.10.1918 až po súčasnosť boli u nás prijaté mnohé ústavy:

- 1.) **Ústava z 29.2.1920** - text ústavy schválilo Národné zhromaždenie, od 6.3.1920 platila ako Ústavná listina ČSR - zakotvila unitárnu formu štátu ako parlamentnú republiku na čele s prezidentom. Jej vzorom bola americká, francúzska a weimarská ústava (1919-1933) – čechoslovakizmus, zákaz cenzúry, povolené súkromné vlastníctvo, ...
- 2.) **Ústava Slovenskej republiky z 21.7.1939** – ovplyvnená talianskou, portugalskou a rakúskou ústavou, na čele štátu tiež prezident, uplatnený vodcovský princíp
- 3.) **Ústava z 9.mája 1948** - hovorila o ľudovo-demokratickej republike vo forme diktatúry proletariátu, SNR = zákonodarný orgán, Zbor povereníkov = výkonný a vládny orgán
- 4.) **Ústava z 11.7.1960** - zmenila názov štátu na ČSSR, zmenila štátny znak, zrušila Zbor povereníkov
- 5.) **Ústavný zákon o československej federácii** z roku 1968
- 6.) **Ústava Slovenskej republiky z 1.9.1992** - platnosť nadobudla 1.10.1992

Táto ústava z roku 1992 platí dodnes s viacerými obmenami. Jej základom je **Preambula ústavy**, ktorá obsahuje základné princípy - napr. odvolávanie sa na duchovný a historický odkaz z Veľkej Moravy, mierová spolupráca s menšinami, demokratická forma vlády, ... Za preambulou nasleduje 9 hláv, tie sa delia na oddiely a tie na články. Celá ústava má spolu 156 článkov.

Hlavy Ústavy SR:

- 1.hlava- obsahuje základné ustanovenia
- 2.hlava- obsahuje základné práva a slobody
- 3.hlava- sa zaoberá hospodárstvom SR
- 4.hlava- sa týka územnej samosprávy
- 5.hlava- definuje zákonodarnú moc
- 6.hlava- výkonná moc
- 7.hlava- súdna moc
- 8.hlava- prokuratúra SR a verejný ochranca práv
- 9.hlava- obsahuje prechodné a záverečné ustanovenia

b) druhy učenia – podmienky, od čoho závisí

Učenie je cieľavedomé uvedomelé získavanie poznatkov, ktoré nadobúdame pomocou slov a myslenia. Učením si rozširujeme osobnostnú vlastnú skúsenosť, ktorú učenie ovplyvňuje.

V užšom slova zmysle vymedzujeme učenie ako cieľavedomé a účelné nadobúdanie, získavanie poznatkov a vedomostí.

V širšom slova zmysle je to učenie, ktoré vzniká mimovoľne, neúmyselne. Je to viac-menej učenie založené na inštinktoch a pudoch (typické u zvierat) počas celého života

Druhy učenia:

- 1.) učenie podmienením (habituácia) - jediniec alebo zviera sa prispôbuje daným vonkajším podnetom na základe utvárania podmienených reflexov dočasných nervových spojov – Pavlov
- 2.) percepčno-motorické učenie - osvojenie si manuálnych zručností, schopností človeka na základe vnímania a pochopenia (napr. keď otec opravuje auto a syn to vidí vizuálne)
- 3.) verbálne učenie - slovné učenie, získavanie vedomostí pomocou slov, pojmov a úzko súvisí s pamäťou a pozornosťou
- 4.) učenie riešením problémov = odpozorované (napr. ako dospelí riešia problémy, ...)
- 5.) imitačné učenie - učenie hrou alebo napodobňovaním
- 6.) mimovoľné učenie = neuvedomelé - vzniká pri práci, športe. U človeka prebieha celý život. Nevynakladáme vôľu na učenie, ale i napriek tomu sa učíme
- 7.) intelektuálne (rozumové) učenie - jeho cieľom je získavanie a nadobúdanie poznatkov, ale je podmienené intelektuálnymi schopnosťami daného jedinca
- 8.) asociačné učenie - na základe spájania slov a jednotlivých popisov – umožňuje nám lepšie pochopiť text
- 9.) sociálne - osvojenie si zvykov tej sociálnej skupiny, v ktorej žijem (napr. návyk osobnej hygieny, ...)

Činitele ovplyvňujúce verbálne učenie:

- 1.) rozsah učenia (kvantum) - množstvo učenia, kt. sa máme naučiť
- 2.) náročnosť textu (zložitosť) - nesmie obsahovať veľa cudzích slov a byť komplikované
- 3.) charakter učiva - učivo môže byť písané jednoduchšie, zložitejšie, rýchlejšie sa to naučíme ak sú tam uvedené príklady. Dôležitá je *konkretizácia učiva*
- 4.) Psychické rozpoloženie – motivácia, osobný telesný stav, nálada

Na kvalitu učenia vplýva:

- 1.) kvalita a úroveň pamäti – typológia a genetika osobnosti
- 2.) motivácia učenia - vôľa – dôvody a príčiny učenia sa a tie nás povzbudzujú k učeniu alebo opačne
- 3.) intelektuálna vyspelosť osobnosti - zahŕňa skúsenosti, zručnosti, prax, schopnosti, rozum, ...

Pri učení sa uplatňujú zákonitosti učenia:

- 1.) zákonitosť spätnej informácie - overovanie sa naučeného učiva, jeho kvalitu, overovanie v praxi
- 2.) prenos (transfer) informácií - informácie z kníh, učebníc, z počutého slova sa prenášajú do mozgu, môže byť narušený nepohodou, nepozornosťou...
- 3.) opakovanie - opakovanie je matka múdrosti, opakovaním sa upevňujú poznatky a vedomosti.

Zabúdanie je dôležité pre obranu organizmu (napr. keď zabúdame na zlé veci, ...). Zabúdanie je opak uchovávaní, nemožnosť vybaviť si uložené informácie, neznamená však jej stratu. Informácia sa uložila do pamäti, tam zostáva, môže však byť dočasne aj dlhodobo neprístupná. Predpokladá sa, že existujú dva základné motívy zabúdania – rozpad (vyhasínanie) nepoužívanej pamäťovej stopy a interferencia (odsúvanie staršej pamäťovej stopy).

Pozornosť je to zameranosť, intencionalita (sústredenosť) nášho vedomia pri spracúvaní informácií o vonkajšom svete. Vlastnosti pozornosti:

- 1.) selektivita (výberovosť) - znamená vyčlenenie tých poznatkov do centra našej pozornosti, ktoré sú pre nás dôležité, cieľom selektivity je zredukovať učivo
- 2.) zameranosť - môže byť:
  - **zámerná** - je úmyselné sústredenie, ide o vedomé sústredenie na danú problematiku
  - **mimovoľná** je neúmyselná, čiže nevedomujúci si vykonávame rôzne druhy činnosti už na základe našich zautomatizovaných návykov.
- 3.) koncentrácia - je sústredenosť vedomia na viaceré časti pozorovaného deja, opakom je roztržitosť - ľudia sa v danej chvíli nedokážu sústrediť na daný dej
- 4.) rozsah pozornosti (rozpätie) - zahŕňa množstvo prvkov, ktoré človek môže sledovať súčasne (6 až 7)
- 5.) intenzita pozornosti - nie je rovnaká, môže kolísať (oscilovať), inak by bol človek napätý, dlhodobá sústredenosť človeka stresuje, neurotizuje
- 6.) fluktuácia - je schopnosť prenášať pozornosť z jedného javu na iný jav
- 7.) stálosť pozornosti - závisí od motivácie, záľub, koníčkov...

c) Kantov kategorický imperatív

Rozoberá ho v diele „*Kritika praktického rozumu*“ – rozpracoval morálku, správanie a korene človeka. Východiskom jeho etiky bol problém slobody. Sloboda je autonómia vôle, schopnosť riadiť sa rozumom. Človek je ovplyvňovaný vášňami, žiadostivosťou a pudmi, ale od zvierat sa líši tým, že ich dokáže ovládať rozumom. Je schopný prekonať v sebe žiadostivosť a vzoprieť sa vlastným egoistickým pohnútkam. Pre ľudskú morálku je nevyhnutné predpokladať **existenciu Boha, nesmrteľnosť duše a slobodnú vôľu**. Ak používame rozum, rozhodujeme sa medzi viacerými možnosťami a nachádzame v sebe požiadavku konať podľa morálneho zákona = **kategorický imperatív** - vystupuje v ľudskom vedomí ako bezpodmienečná, pre všetkých a za každých okolností platná požiadavka, ktorá predpisuje ako treba zamerať vôľu, aby sa zrodilo mravné konanie. „*Konaj tak, aby sa človek alebo celé ľudstvo nestali prostriedkom na dosiahnutie tvojho cieľa, ale účelom tvojho konania.*“ Hovorí o 2 typoch konania:

- 1.) konanie z náklonnosti – človek sa správa podľa svojich záľub a vôle, uprednostní to, čo mu viac vyhovuje (večer budem pozerat' TV, alebo pôjdem do kina – záleží na tom, čomu dám prednosť)
- 2.) konanie z povinnosti – človek je donútený k správaniu vonkajšími okolnosťami, takéto konanie je zlé, nemorálne. Morálnym sa stáva až vtedy, keď sa človek s povinnosťou morálne vnútorne stotožní - vtedy koná mravne.

Motívom nášho konania by malo byť vnútorné presvedčenie o tom, že to, čo robíme je správne. Máme síce slobodnú vôľu, ale tá by mala byť usmerňovaná rozumom, mali by sme konať v súlade s rozumom. V prírode platia univerzálne prírodné zákony. Na základe toho, sa snaží sformovať v etike univerzálne platné zákony. Jeho epitaľ: „...*hviezdne nebo nado mnou a morálny zákon vo mne, to sú pre mňa dôkazy toho, že jestvuje Boh nado mnou a vo mne.*“